

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.26:674

ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЇ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Андрійчук І.В., к.е.н., доцент, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Витвицька У.Я., к.е.н., доцент, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Гой М.В., Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Проаналізовано ефективність функціонування механізму енергозбереження на провідних деревообробних підприємствах Івано-Франківської області. Запропоновано напрямки удосконалення механізму енергозбереження деревообробних підприємств.

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин питання енергозбереження в Україні є найбільш важливим, зважаючи на те, що країна споживає занадто багато енергоносіїв, значну частину яких потрібно імпортувати.

Ефективне функціонування підприємств в сучасних умовах дефіциту ресурсів, особливо паливно-енергетичних, можливе на основі активного впровадження різних енергозберігаючих заходів. Враховуючи природну обмеженість паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР), та, пов'язане з нею закономірне зростання цін, енергозбереження стає фактором розвитку та конкурентоспроможності національного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною і методологічною основою даної роботи є фундаментальні роботи вітчизняних та закордонних вчених і практиків з питань ресурсо- й енергозбереження. Так, проблемам економічного механізму ресурсо- й енергозбереження присвячені праці таких провідних вчених, як С. І. Дорогунцова, М. І. Долішнього, В. М. Трегубчука, О. А. Веклича, М.М. Приходько та ін. Дослідження процесу та механізму енергозбереження висвітлені в працях таких вчених, як М. П. Ковалко, С. П. Денисюк, Т.В. Сердюк, І. В. Діяк, І.Б. Запухляк.

Метою статті є оцінка та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму енергозбереження на деревообробних

підприємствах Івано-Франківської області.

Для досягнення поставленої мети проведемо аналіз ефективності використання ПЕР на провідних деревообробних підприємствах регіону: ПАТ «Івано-Франківський лісокомбінат», ТОВ «Уніплит», ПАТ «Надвірнянський лісокомбінат».

Виклад основного матеріалу. Пошук шляхів раціонального використання ПЕР у процесі роботи деревообробних підприємств є суттєвим фактором зниження собівартості виготовленої продукції, а відтак підвищення прибутковості та рентабельності підприємства і даної галузі загалом.

Оцінка енергоспоживання підприємствами має важливе значення для підвищення ефективності механізму енергозбереження. Так, за даними Головного управління статистики протягом 2006-2010 років відбулось значне зростання складової енерговитрат у структурі витрат на виробництво деревообробної продукції підприємств Івано-Франківської області (таблиця 1).

Характеризуючи структуру споживання ПЕР, можна стверджувати, що вона є практично однаковою на досліджуваних деревообробних підприємствах.

В загальному, можемо зазначити, що частка кожного з видів ПЕР протягом 2006-2010 років була стабільною. Споживання ПЕР усіх підприємств також зросло протягом аналізованого періоду.

Таблиця 1 Структура витрат на виробництво деревообробної продукції, %

Статті витрат	Роки				
	2006	2007	2008	2009	2010
Матеріальні витрати	67,7	69,3	71,7	74,6	77,2
в т.ч. енергетичні	12,8	13,3	14	15,5	16,5
Амортизаційні відрахування	4,3	4,8	4,3	4,1	4
Витрати на оплату праці	11	8,3	9,1	8,2	8,1
Відрахування на соціальні заходи	3	2,6	2,7	2,8	2,3
Інші операційні витрати	14	15	12,2	10,3	8,4

За допомогою програмного забезпечення Excel проведено прогноз енергоспоживання на 2011-2012 роки для усіх трьох аналізованих підприємств.

Проведені дослідження показали, що споживання ПЕР усіх трьох підприємств протягом 2011-2012 років буде зростати. Енергоспоживання ПАТ «Івано-Франківський лісокомбінат» становитиме 14,84 і 15,62 тис. т.у.п. відповідно у 2011 і 2012

роках. Споживання ПЕР ТОВ «Уніплит» зростає із 12,79 – у 2011 році до 13,28 – у 2012 р., ПАТ «Надвірнянський лісокомбінат» споживатиме у 2011-2012 роках більше ПЕР – 12,08 і 12,86 тис. т.у.п.

Таким чином, підприємствам потрібно звернути свою увагу на це, і вжити певних заходів щодо зниження енерговитрат на виготовлення продукції.

Для оцінки ефективності функціонування механізму енергозбереження проведемо порівняльний аналіз, за допомогою якого в кожному конкретному випадку можна більш точно визначити, як змінились підсумкові економічні показники з тих або інших заходів у галузі енергозбереження на досліджуваних об'єктах, або протягом порівняльних періодів.

Ефективність функціонування механізму енергозбереження в найбільш загальному вигляді можна представити за допомогою інтегрального показника, який визначається як співвідношення суми результатів (ефектів), отриманих від реалізації енергозберігаючих заходів, до витрат, понесених на їх реалізацію, та представити за допомогою формули (1) [1]:

$$E_{\text{мех}} = \frac{\sum P_{\text{ен.}}}{\sum B_{\text{ен.}}}, \quad (1)$$

де $E_{\text{мех}}$ - ефективність дії механізму енергозбереження;

$\sum P_{\text{ен.}}$ - ефект, отриманий від реалізації енергозберігаючих заходів;

$\sum B_{\text{ен.}}$ - витрати, понесені на реалізацію енергозберігаючих заходів.

Витрати на енергозбереження складатимуться з вартості енергозберігаючих заходів та витрат на управління енергозбереженням. Відповідно вартість енергозберігаючих заходів можна розділити наступним чином:

- капітальні вкладення визначаються сумою вартостей об'єктів, окремих елементів, робіт зі спорудження, модернізації, реконструкції існуючих технологій та включають: вартість науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт; будівель, споруд, які вводяться наново; обладнання основного і допоміжного; пристроїв, приладів контролю і засобів автоматики; інші витрати;

- поточні виробничі витрати: вартість енергетичних та інших ресурсів; вартість витратних матеріалів; витрати на експлуатацію, включаючи вартість ремонтів, заробітну плату робітників та відрахування від неї; інші витрати, передбачені нормативними документами з розрахунку собівартості; амортизаційні відрахування на реновацію [2].

Класифікація витрат на управління енергозбереженням може бути здійснена за наступними ознаками:

- *на оплату праці*: заробітна плата керівників і спеціалістів; заробітна плата технічного та обслуговуючого персоналу; премії та доплати з фонду матеріального стимулювання за виконання поставлених завдань з раціонального використання ПЕР та досягнення планового рівня економії ПЕР працівників відділу енергозбереження;

- *на техніку управління*: носії інформації та предмети управлінської праці; засоби перетворення, обробки інформації та оснащення процесів управління; умови праці тощо;

- *на організацію та забезпечення управління*: науково-дослідні роботи та наукова організація управління; підготовка та підвищення кваліфікації кадрів управління; заходи з удосконалення управління;

- *інші витрати*: службові відрядження та пересування; поштово-телеграфні, телефонні та канцелярські витрати; утримання легкового транспорту та ін. [3, с.536].

Більш конкретно інтегральний показник ефективності функціонування механізму енергозбереження деревообробного підприємства можна розрахувати за формулою (2) [1]:

$$E_{\text{мех}} = \frac{\sum (E_{\text{ек}} + E_{\text{екол.}})}{\sum (B_{\text{уп}} + B_{\text{ЕЗЗ}})}, \quad (2)$$

де $E_{\text{ек}}$, $E_{\text{екол.}}$ - відповідно економічний та екологічний ефекти від реалізації енергозберігаючих заходів;

$B_{\text{уп}}$ - витрати на управління енергозбереженням;

$B_{\text{ЕЗЗ}}$ - вартість енергозберігаючих заходів.

На деревообробному підприємстві результат реалізації енергозберігаючих заходів протягом аналізованого періоду формується з двох складових, які можна кількісно виміряти: економічного ефекту, який виникає за рахунок економії ПЕР, та екологічного ефекту, який практично оцінюється величиною зменшення викидів шкідливих речовин у навколишнє середовище, що мають місце в результаті впровадження заходів з енергозбереження. Якщо впровадження енергозберігаючого заходу зменшує обсяг викинутих у повітря шкідливих речовин, то екологічний ефект можна визначити зменшенням плати за забруднення довілля.

Отримані результати інтегрального показника ефективності функціонування механізму енергозбереження досліджуваних деревообробних підприємств протягом 2006-2010 рр. наведені у таблиці 2.

Проведені дослідження показали, що як витрати, так і ефект від впровадження енергозбері-

гаючих заходів зростатимуть протягом аналізованого періоду на усіх досліджуваних підприємствах. Це свідчить про позитивну енергозберігаючу політику аналізованих підприємств.

Для всіх трьох підприємств найвагомішу частку серед витрат на енергозбереження займають витрати на розробку та впровадження енергозберігаючих заходів. Серед витрат на управління

найвагомішими є витрати на оплату праці працівників відділу енергозбереження, а потім відповідно витрати на носії інформації та предмети управлінської праці, службові відрядження, поштові, канцелярські та телефонні витрати, підготовку та підвищення кваліфікації кадрів управління енергозбереженням тощо.

Таблиця 2 Визначення інтегрального показника ефективності функціонування механізму енергозбереження деревообробних підприємств

Показник	ПАТ "Івано-Франківський лісокомбінат"					ТОВ "Уніплит"					ПАТ «Надвірнянський лісокомбінат»				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Заробітна плата управлінців і службовців відділу енергозбереження	16,8	17,1	18,4	20	24	15,1	15,7	16	17,3	18,9	18,5	18,7	19,3	20,1	22,1
Вартість носіїв інформації та предметів управлінської праці	5,1	5,8	6	7,2	8	5	5,7	5,9	7,1	7,9	5,3	6	6,2	7,4	8,2
Підготовка та підвищення кваліфікації кадрів управління енергозбереженням	0,4	0,5	0,8	1,4	1,5	0,5	0,6	0,9	1,5	1,6	0,35	0,45	0,75	1,35	1,45
Службові відрядження	2	2,4	2,6	3	3,8	2,15	2,55	2,75	3,15	3,95	2,35	2,7	2,9	3,4	4,1
Поштові, канцелярські та телефонні витрати	1,4	1,6	2	2,1	2,5	1,53	1,7	2,1	2,2	2,6	1,66	1,8	2,2	2,3	2,7
Всього витрат на управління енергозбереженням	25,7	27,4	29,8	33,7	39,8	24,28	26,25	27,65	31,25	34,95	28,16	29,6	31,35	34,55	38,55
Вартість розробки та впровадження енергозберігаючих заходів	205,3	341,9	432,8	489,5	521,6	316,6	353,2	444,1	500,8	532,9	327,9	364,5	455,4	512,1	544,2
Всього витрат	231	369,3	462,6	523,2	561,4	340,9	379,5	471,8	532,1	567,9	356,1	394,1	486,8	546,7	582,8
Економічний ефект	425,4	765,6	1056	1201	1344	501	894,2	1307	1651	1851	407,6	550,8	794	1117	1460
Екологічний ефект	8,4	14,1	33,8	53,5	51,8	9,45	19,15	26,85	30,95	32,65	20,95	25,95	27,65	35,35	37,05
Всього	433,8	779,7	1090	1255	1396	510,5	913,4	1334	1682	1883	428,6	576,8	821,7	1153	1497
Результат/Витрати	1,88	2,11	2,36	2,4	2,49	1,5	2,41	2,83	3,16	3,32	1,20	1,46	1,69	2,108	2,57
Відносна зміна		0,23	0,25	0,04	0,09		0,91	0,42	0,33	0,16		0,26	0,22	0,42	0,461
Зміна у %		12,4	11,6	1,8	3,71		60,7	17,5	11,8	4,95		21,6	15,4	24,90	21,88

Такі витрати, як витрати на створення відповідних умов праці, на наукову організацію праці, витрати на заходи з удосконалення управління енергозбереженням, протягом аналізованого періоду відсутні.

Загалом спостерігається стабільна тенденція зростання інтегрального показника ефективності енергозбереження для усіх трьох підприємств. Але зростання даного показника відбувалося різною мірою. Аналіз показав, що у ТОВ «Уніплит» і

ПАТ «Надвірнянський лісокомбінат» темпи зростання даного показника будуть більші, ніж у ПАТ «Івано-Франківський лісокомбінат». Бачимо, що інтегральний показник ефективності енергозбереження ПАТ «Івано-Франківський лісокомбінат» зріс із 1,878 у 2006 році до 2,487 у 2010. Цей же показник ТОВ «Уніплит» у 2006 році становив 1,497, у 2007 збільшився на 60%, у 2008 ще на 17,5, у 2009 – на 11,75 і на кінець 2010 року становив 3,317, що є досить позитивним для діяль-

ності підприємства. Даний показник ПАТ «Надвірнянський лісокомбінат» також мав позитивну тенденцію. Якщо у 2006 році він становив 1,204, у 2010 він уже складав 2,57, тобто зріс більше, ніж у двічі, що свідчить про ефективну енергозберігаючу політику підприємства.

Висновки. Таким чином, виявлено, що підвищити ефективність функціонування механізму енергозбереження можна шляхом забезпечення усіх необхідних витрат на управління енергозбереження, зокрема тих, що відсутні на сьогодні, або є незначними, а саме: підготовка та підвищення кваліфікації кадрів, запровадження заходів з удосконалення управління енергозбереженням, виплата премій та доплат з фонду матеріального стимулювання за виконання поставлених завдань з раціонального використання ПЕР та досягнення високого рівня економії ПЕР; збільшення службових відряджень та витрати на обмін досвідом у сфері управління енергозбереженням.

Невизначеність й непослідовність у реалізації державної енергозберігаючої політики породжує недовіру до неї з боку споживачів енергоресурсів, що знижує їхню зацікавленість в ефективному використанні енергоресурсів. Для уникнення цього потрібно докладати зусиль для забезпечення:

- прозорої політики енергозбереження;
- постійної демонстрації стабільної, цілеспрямованої діяльності для реалізації енергозберігаючої політики;
- запровадження ефективної системи моніторингу реалізації енергозберігаючої політики;
- посилення міжнародного співробітництва та обміну кращим досвідом.

Зобразимо графічно схему удосконалення механізму енергозбереження на деревообробних підприємствах даної області (рисунок 1).

Рис. 1 Удосконалення механізму енергозбереження на деревообробних підприємствах

Головним завданням реформування існуючого механізму енергозбереження деревообробними підприємствами визначено створення сприятливого економічного середовища, тобто економічних умов, за яких енергозбереження розглядатиметься суб'єктом господарювання як найбільш привабливе вкладення коштів порівняно з альтернативними варіантами.

Удосконалення механізму енергозбереження на деревообробних підприємствах пропонується проводити у трьох напрямках:

- державне регулювання;
- удосконалення організаційно-економічних аспектів;
- оптимізація технічного та технологічного підмеханізму.

Список використаної літератури

1. Запухляк І.Б. Управління потенціалом енергозбереження газотранспортних підприємств. Монографія. За ред. Шегди А.В. / І.Б. Запухляк, О.Г. Дзьоба – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. – 208 с.
2. Запухляк І. Б. Теоретичні основи дослідження механізму енергозбереження / І. Б. Запухляк // Теоретичні та прикладні питання економіки: Збірник наукових праць. - 2006. - Вип.9. - с.344-349.
3. Шегда А. В. Менеджмент: навчальний посібник / А. В. Шегда. - К.: В-во "Знання", КОО, 2002. – 583 с.

Проанализирована эффективность функционирования механизма энергосбережения на ведущих деревообрабатывающих предприятиях Ивано-Франковской области. Предложены направления усовершенствования механизма энергосбережения деревообрабатывающих предприятий

Efficiency of functioning of mechanism of energy-savings on the leading woodworking enterprises of the Ivano-Francovsk area is analysed. Directions of improvement of mechanism of energy-savings of woodworking enterprises are offered

Дата надходження в редакцію: 13.02.2012 р.

Рецензент: д.е.н., професор Є.В. Мішенін

УДК 005.35:658.3

ОБГРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

О.В. Дудкін, к.е.н., Сумський державний університет

Ю.М. Петрусенко, к.е.н., доцент, Сумський державний університет

У статті запропоновано науково-методичний підхід до обґрунтування доцільності підвищення соціальної активності промислових підприємств залежно від рівня релевантності заходів соціальної відповідальності, який визначається важливістю окремих груп стейкхолдерів для підприємства, а також діапазоном їхніх вимог щодо соціальних ініціатив.

Ключові слова: соціальна відповідальність, релевантність, стейкхолдери, трансакції, специфічність ресурсів, ринкова структура.

Постановка проблеми. З початку відновлення незалежності України відбувалися суттєві зміни у всіх сферах суспільного життя. За роки реформ загострилися існуючі та виникли нові соціальні проблеми. Довготривалий економічний спад обумовив брак уваги до соціальної відповідальності підприємств. Поруч з цим необхідно відзначити, що сучасні підходи до соціальної відповідальності більшості українських компаній переважно не знайомі, а впровадження соціально відповідальної поведінки не є загальноприйнятою практикою. Поруч з цим значна кількість промислових підприємств має необхідні фінансові та організаційні ресурси, які дозволили би їм активно приймати участь у вирішенні широкого кола соціальних проблем та розвивати соціальну відповідальність. Таким чином важливою проблемою на сьогодні є відсутність методик, що дозво-

ляють обґрунтувати доцільність розвитку соціальної відповідальності для окремого підприємства.

Аналіз останніх досліджень. З розвитком суспільства та економічних відносин все більше ускладнюються. Найважливішою тенденцією, що водночас обумовлює зростання важливості соціальної відповідальності, є збільшення масштабу взаємодії підприємства з різноманітними стейкхолдерами та пов'язана з цим невизначеність.

Слід зауважити, що економістами розроблений інструментарій, який дозволяє вирішити проблеми врахування соціальної структури невизначеності. Зокрема існує широкий перелік робіт по прийняттю рішень в умовах невизначеності та ризику [1], коло досліджень присвячених інформаційній асиметрії та способам її усунення [2-4],